

รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

แบบมีส่วนร่วมของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

MODEL AND GUIDELINES FOR PROMOTING COMMUNITY IDENTITY FOR AGRICULTURAL TOURISM PARTICIPATION MODEL OF KLONG MAHASAWAT COMMUNITY NAKHON PATHOM PROVINCE

ศศกร กฤษณะเสถียร¹, สุพินดา ฤทธิจันทร์²

Sasakorn Krissanasatian¹, Supinda Rithichan²

(Received: November 11, 2021 ; Revised: May 30, 2022 ; Accepted: June 20, 2022)

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม โดยวิธีการวิจัยแบบผสมผสานแบบแผนคู่ขนาน (Concurrent Parallel Design) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ จำนวน 6 คน และเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยว จำนวน 388 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย อัตลักษณ์ กิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญา การมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการ แนวทางการส่งเสริมคือ ควรส่งเสริมในเรื่องของผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย พัฒนาให้คลองมหาสวัสดิ์มีความสะอาด และสวยงาม ควรนำเสนอในเรื่องราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพ ควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมพนักงานในแต่ละสถานที่ให้มีทักษะด้านบริการ (Service Mind) อย่างต่อเนื่อง และควรรับพนักงานหรือฝึกหัดยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ควรทำการปรับปรุงเรื่องความต่อเนื่องในการท่องเที่ยว การจอดพักในแต่ละจุดของสถานที่ท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับกิจกรรมและเหมาะสมกับเวลา ควรมีการนำเสนอภาพ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี นครปฐม
Instructor, Faculty of Business Administration, Rajamangala University Of Technology
Rattanakosin, Nakhompathom. e-mail: sasakorn-2016@hotmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรธุรกิจศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม
Instructor, Faculty of Management Science, Nakhon Pathom Rajabhat University,
Nakhom Pathom. e-mail: supindarit@gmail.com

บรรยายภาคความรุ่มรื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยว หรือเหมาะแก่การมาพักผ่อนหรือถ่ายรูป และควรมีป้ายบอกทางแต่ละสถานที่อย่างชัดเจน

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aims to study model and guidelines for community identity to promote agrotourism of Khlong Mahasawat, Nakhon Pathom province. This research uses concurrent parallel design, in-depth interviews with community leaders and 6 entrepreneurs, and questionnaires from 388 tourists. This is analyzed all information with content analysis as well as percentage, mean, and standard deviation. The results showed that model of agrotourism by a community of Khlong Mahasawat, Nakhon Pathom province including identity, tourism activities, community and local wisdom, community participation, facilities, and management. A community of Khlong Mahasawat should promote a variety of products, keep Khlong Mahasawat clean and beautiful, offer affordable and quality products. In addition, it should be developed and trained about service mind continuously. More staff or local guides must be hired and trained. Moreover, the continuous cruise journey, cruise docking at each point of the attraction following activities and suitable time should be improved. Khlong Mahasawat should be promoted in terms of pleasantness which suits tourism, leisure, relaxation, and photo-worthy tourism spot with a clear signpost for each place.

Keywords : Identity, Klong Mahasawat Community, Agrotourism, Participation

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยมีเป้าหมายด้านการท่องเที่ยว คือ ประเทศไทยควรมีรายได้จากการท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 3 ล้านล้านบาท และอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่าอันดับที่ 30 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการโดยส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์

จากอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อกระจายรายได้สู่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560)

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยรับเอาวัฒนธรรมประเพณีจากชาติตะวันตก เข้ามาปรับใช้กับพฤติกรรมการดำรงชีวิตของชาวตะวันออก ที่ทำให้วิถีชีวิตชุมชนจากเดิมที่ต้องต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด โดยอาศัยอัตลักษณ์ชุมชนที่มีความศรัทธา ความเชื่อ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืน สามารถสะท้อน ความชัดเจนของอัตลักษณ์ชุมชนนั้น ไปสู่การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนในบริบทของกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนองต่อความต้องการของลูกค้า โดยใช้ส่วนประสมทางการตลาดบริการเข้ามาช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนให้โดดเด่น ปัจจุบันคลองมหาสวัสดิ์นั้นนอกเหนือจากเป็นคลองประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นในความเป็นอัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนชาวเกษตร ที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ทรัพยากรทางธรรมชาติ และความเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ผ่านการพัฒนาให้ทันตามยุคสมัย เพื่อการดำรงอยู่ชุมชนที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง โดยใช้คลองมหาสวัสดิ์เป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำของชาวบ้านในชุมชน ประชากรที่มีวิถีชีวิตอาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบคลองมหาสวัสดิ์ เกิดการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม ผ่านการเวลา ความขัดแย้ง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี เกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนโดยรอบคลองมหาสวัสดิ์ จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่เพื่อให้เกิดประโยชน์และสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน จึงมีการนำเสนอการท่องเที่ยวทางน้ำโดยล่องเรือในคลองมหาสวัสดิ์ สัมผัสวิถีเกษตรปัจจุบันแบบย้อนอดีต ล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ เริ่มจากจุดแรกบริเวณท่าเทียบ เรือวัดสุวรรณาราม ล่องไปตามคลองมหาสวัสดิ์ ก่อนจะขึ้นสู่ท่าเพื่อชมนาบัว ได้แก่ “บัวสัตตบพูน” มีดอกสีขาว และ “บัวสัตตบงกช” มีดอกเป็นสีชมพูอมม่วง จากนั้นลงเรือล่องต่อไปยังหมู่บ้านศาลาดิน เป็นที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ เพื่อชมกรรมวิธีการผลิตข้าวต่างหน้าต่าง ๆ จากข้าวกล้อง หอมมะลิ และข้าวไรซ์เบอร์รี่ และการแปรรูปผลิตทางการเกษตรต่าง ๆ จากนั้นล่องเรือมาบ้านพักข้าว การปลูกปักข้าวเพื่อนำมาผลิตเป็นน้ำพริกข้าว จากนั้นลงเรือล่องต่อไป มาชมสวนกล้วยไม้ที่มีกล้วยไม้หลากหลายพันธุ์ มาถึงจุดสุดท้ายคือสวนผลไม้และไร่นาสวนผสม พร้อมชิมผลไม้ตามฤดูกาลที่มีให้รับประทานตลอดทั้งปี ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือคลองมหาสวัสดิ์ นั้นเริ่มต้นราว พ.ศ. 2540 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร พัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรทั่วประเทศ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และพบว่าสวนผลไม้ริมคลองมหาสวัสดิ์ มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ผนวกวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ จึงได้ร่วมกันให้ความรู้การจัดการการท่องเที่ยวแก่ชาวสวน และผู้นำชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ และจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวล่องเรือชมสวนคลองมหาสวัสดิ์ โดยได้เปิดบริการท่องเที่ยว

เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2543 ที่ชุมชนแห่งนี้ ยังได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยในปี 2550 อีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญในปัจจุบันต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ที่จะทำให้เกิดรายได้สู่ชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิบูลย์ นิมิวานิช และคนอื่นๆ (2560) เรื่องแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชนสันติสุขเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามหลักพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาชุมชนคลองมหาสวัสดิ์จังหวัดนครปฐม ได้มีข้อเสนอแนะเพื่อทำวิจัยในครั้งต่อไปว่า ควรศึกษาและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบของการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นมาและปัญหางานวิจัยอีกด้วย ซึ่งผลของงานวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เนื่องจากผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลไปปรับปรุงคุณภาพและวางแผนกลยุทธ์ในการบริการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม
2. วิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม
3. ศึกษาปัจจัยการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐมของนักท่องเที่ยว
4. เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานแบบแผนคู่ขนาน (Concurrent Parallel Design) โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลพร้อมกันทั้งสองวิธีอย่างเป็นอิสระต่อกัน โดยเริ่มจากวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับเรื่องอัตลักษณ์และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม พร้อมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) กับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ในเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐมของนักท่องเที่ยว แล้วนำ

ผลจากทั้งสองวิธีการวิจัยมาสังเคราะห์ผลเพื่อนำมาสรุปและตีความเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในวิจัย ได้แก่

1. ข้อมูลด้านอัตลักษณ์และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม คือ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการสถานที่ท่องเที่ยว กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าในตลาดน้ำชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จำนวน 120 คน

2. ข้อมูลด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกรมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม คือ นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์จำนวน 12,578 คน (มบุญ นราสดี, 2562)

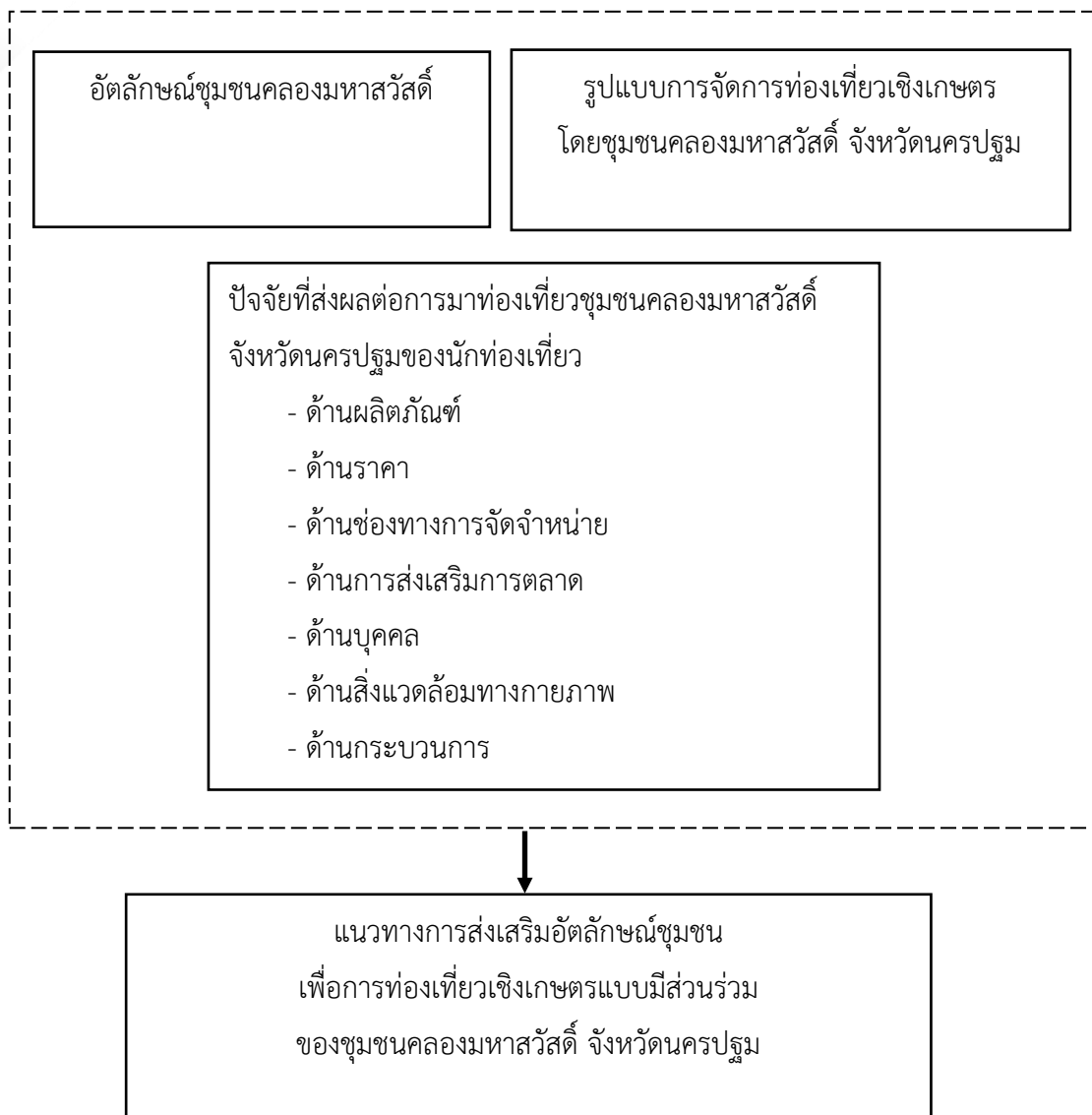
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. ข้อมูลด้านอัตลักษณ์และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม คือ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย กำนันตำบลมหาสวัสดิ์ ประธานวิสาหกิจชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรท่องเที่ยวชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ ผู้ประกอบการนาบัว ตัวแทนผู้ประกอบการสถานที่ท่องเที่ยวสวนกล้วยไม้ ผู้แทนชุมชนบ้านศาลาดิน และตัวแทนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชข้าวเกษตรพัฒนา

2. ข้อมูลด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกรมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม คือ นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ที่ได้จากการคำนวณขนาดตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จำนวน 388 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ อัตลักษณ์ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ และแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ดำเนินการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้อง และความเที่ยงตรง เพื่อให้ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ครอบคลุมเนื้อหาในกรอบแนวคิดการวิจัย ข้อคำถามถูกต้องเหมาะสม และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล แล้วทำการทดลองเก็บข้อมูลกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ และปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว

2. แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลอัตลักษณ์ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ และแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม โดยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจแก้ไขและปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับนักท่องเที่ยว ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลของการทดสอบที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) ได้ผลการทดสอบ เท่ากับ 0.962 (พรณี ลีกิจวัฒน์, 2558)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (sd.) และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม มีดังต่อไปนี้

ด้านอัตลักษณ์ชุมชน คลองมหาสวัสดิ์เป็นคลองที่เก่าแก่ เริ่มขุดคลองในสมัยรัชกาลที่ 4 ชุมชนคลอง มหาสวัสดิ์ โดยมีพื้นที่ 4,000 กว่าไร่ ซึ่งอัตลักษณ์ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ คือ คลองมหาสวัสดิ์ เมื่อปี 2522 สำนักงานเกษตรอำเภอจัดตั้งทำสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นมา โดยมีคุณปราณี สวัสดิ์แดง เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรแปรรูป ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยว 5 จุด มีอัตลักษณ์โดดเด่น ได้แก่ นาบัว คือ ดอกบัวที่หลากหลายสายพันธุ์ บ้านศาลาดิน คือ ขนมห้างช้าง บ้านฟักข้าว คือ ลูกฟักข้าว สวนกล้วยไม้ คือ ดอกกล้วยไม้ที่หลากหลายสายพันธุ์ และสวนผลไม้คือ นังรือแต่นมสวนผลไม้ ซึ่งแต่ละสถานที่ต้องการนำเสนออัตลักษณ์ของตนแก่นักท่องเที่ยว

ด้านผลิตภัณฑ์ ระยะเวลาในการการท่องเที่ยวชมสถานที่แต่ละจุด จะใช้เวลาประมาณ 15-45 นาที สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละจุดจะมีกิจกรรมที่โดดเด่น เป็นที่ประทับใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว ได้แก่ นาบัว คือ พายเรือเก็บดอกบัวบ้านศาลาดิน คือ การทำข้าวตังรับประทานเอง บ้านฟักข้าว คือ การสอนทำผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากฟักข้าว สวนผลไม้ คือ การนั่งรถอีแต่นมสวนผลไม้ ยกเว้นสวนกล้วยไม้ที่ไม่มีกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว ชุมชนมีสินค้ามากมายที่ขายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ดอกบัว ชาเกสรบัว ยาหม่องเกสรบัว ข้าวตัง ข้าวแต่น ไข่เค็ม ข้าวสาร น้ำฟักข้าว สบู่ฟักข้าว โลชั่นฟักข้าว วนกรอบฟักข้าว หมี่กรอบฟักข้าว คุกกี้ฟักข้าว อาลัว ต้นกล้วยไม้ ดอกกล้วยไม้ เมี่ยงคำ

ดอกบัว ชาเกสรดอกบัว และผลไม้ตามฤดูกาล ถึงแม้ว่าขนม อาหาร และเครื่องดื่ม จะมีรสชาติที่ดีอยู่แล้ว แต่ผู้ประกอบการทุกจุดยังคงต้องพัฒนาอยู่เสมอ

ด้านราคา ราคาสินค้าที่ผู้ประกอบการขายให้กับนักท่องเที่ยวมีราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพ และมีป้ายราคาติดอยู่ชัดเจน ในเรื่องของการชำระเงิน สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละจุดมีการชำระเงินแบบเงินสด แสกนจ่ายทางคิวอาร์โค้ด ยกเว้นสวนกล้วยไม้ที่ไม่มีป้ายราคาติด และมีการชำระเงินด้วยเงินสดเพียงอย่างเดียว ส่วนงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการพัฒนาสถานที่นั้นใช้งบประมาณ 100,000-150,000 บาทต่อปี ยกเว้นสวนกล้วยไม้ที่ไม่ได้ใช้งบในการบริหารจัดการมากนักเท่าไร

ด้านสถานที่ สถานที่ท่องเที่ยวทุกจุด สามารถค้นหาจาก Google map ได้ และเมื่อนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาท่องเที่ยว จะมีป้ายติดอยู่ชัดเจน ทั้งนี้การจัดตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยว ยังคงต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ ๆ ในทุก ๆ จุด

ด้านการส่งเสริมการตลาด ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางรายการโทรทัศน์ Facebook และเว็บไซต์ นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ข้อมูลและสามารถซื้อสินค้า/บริการในการขายสินค้านั้น สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละจุดจะมีพนักงานขาย ในการแนะนำ การขายสินค้า ให้กับนักท่องเที่ยว แต่ทางผู้ประกอบการแต่ละจุดจะไม่มีนโยบายในการลด แลก แถม และทุกจุดจะขายสินค้าในราคาที่กำหนดไว้

ด้านบุคลากร ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ และสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละจุดมีคอกอให้ข้อมูล (มัคคุเทศก์) ที่มีความชำนาญในแต่ละสถานที่ โดยบุคลากรที่ดูแลนักท่องเที่ยว มีการเอาใจใส่ ยิ้มแย้ม กระตือรือร้นในการให้บริการ และมีจำนวนเพียงพอที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว

ด้านกระบวนการ ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว 5 จุด มีกระบวนการให้บริการตั้งแต่ การขายตั๋วลงเรือ การพานักท่องเที่ยวลงเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยว 5 จุด มีกิจกรรม เช่น การพายเรือเก็บดอกบัว การทำข้าวตังรับประทานเอง การนั่งรถอีแต่นชมสวนผลไม้ และมีสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ โดยแต่ละจุดผู้ประกอบการจะให้เวลานักท่องเที่ยวได้เข้าสถานที่แต่ละจุด ประมาณ 15-45 นาที จากนั้นจะพาต่อเรือไปทีอื่น ตลอดจนไปครบ 5 สถานที่

ด้านภาพลักษณ์ทางกายภาพ ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ และสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละจุด มีจุดรับรองให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป และมีห้องน้ำเพียงพอต่อความต้องการ ยกเว้นสวนกล้วยไม้ ที่ยังไม่มีและยังคงต้องพัฒนาในส่วนนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม มีดังต่อไปนี้

อัตลักษณ์ชุมชน

ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ มีอัตลักษณ์โดดเด่นชัดเจนในประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิตการทำเกษตร ภูมิปัญญาชาวบ้าน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น การดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาและใช้

ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่สร้างความแตกต่างให้กับชุมชนเมื่อเทียบกับชุมชนรอบข้าง

กิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวใช้ชีวิต เช่นเดียวกับสมาชิกในชุมชนลงมือปฏิบัติจริง นำไปสู่การได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของท้องถิ่น อีกทั้งมีการวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวหากไม่ได้ศึกษามาซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดี

ชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญา

มีการร่วมกลุ่มการดำเนินงาน ที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มกิจกรรมพาสสวนกล้วยไม้ กลุ่มกิจกรรมพาสสวนผลไม้ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้ตำบลศาลายา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ กลุ่มกิจกรรมพนักงานขับเรือ ชุมชนและเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ชุมชนบ้านศาลาดิน เจ้าของนาบัวลุ่มแจ่ม เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นลักษณะที่สำคัญของชุมชน มีการร่วมมือกันในระหว่างชุมชน เจ้าของกิจการ ผู้ให้บริการท่องเที่ยว ผู้ค้าขาย เป็นอย่างดี ด้วยการร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน มีส่วนร่วมในการวางแผน ระเบียบความรับผิดชอบร่วมกัน ลงมือปฏิบัติร่วมกัน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน หากเกิดปัญหาที่ร่วมกันรับผิดชอบ เพราะถือว่าเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางลพ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งจะเป็นที่มาของรายได้การท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน

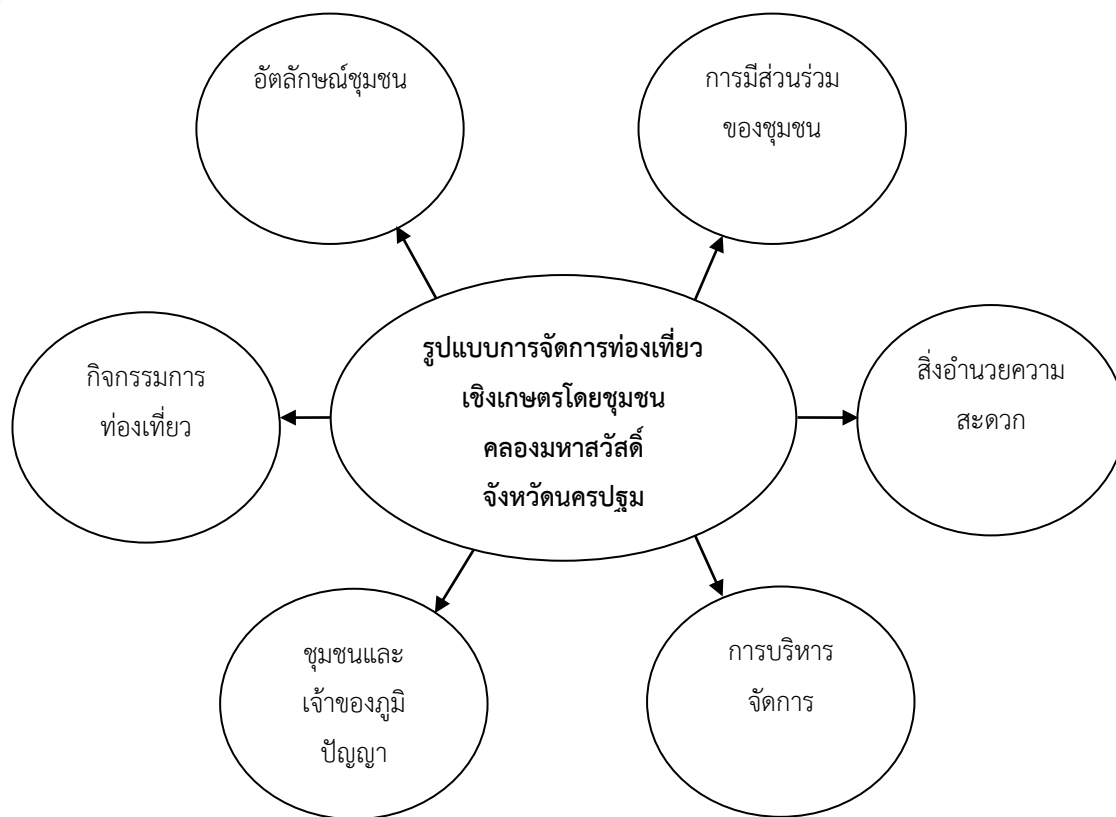
สิ่งอำนวยความสะดวก

มีสิ่งต่างๆ ไว้อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวพอสมควร ทำให้การเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นไปอย่างสะดวกสบาย ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม บริการขนส่ง บริการท่องเที่ยว รวมไปถึงข้อมูลท่องเที่ยว โปรแกรมท่องเที่ยว และข้อมูลการเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวในหลากหลายช่องทาง เช่น Website, Facebook, Line เป็นต้น

การบริหารจัดการ

มีวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรท่องเที่ยวชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ ประกอบด้วย กรรมการบริหาร คณะกรรมการ จากหลายๆ องค์กรชุมชน ที่มาจากการเลือกตั้ง โดยจะมีหน้าที่ในบริหารโครงการท่องเที่ยว โดยมีสำนักงานเกษตรอำเภอพุทธมณฑลและสำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม เป็นผู้ให้คำแนะนำและให้แนวทางในการแก้ปัญหาหากมีปัญหาเกิดขึ้นจากการดำเนินงานท่องเที่ยว มีการแบ่งงานเป็นกลุ่มตามหน้าที่รับผิดชอบจะมีการประชุมกันเดือนละ 1 ครั้ง หมุนเวียนตามบ้านเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว จะเป็นร่วมประชุมกันเพื่อหารือ วางแผน วางระเบียบ กำหนดข้อบังคับร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และหาข้อสรุปร่วมกันเมื่อต้องตัดสินใจ รวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มอย่างยุติธรรม

ผู้วิจัยสรุปรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม ได้ดังนี้

รูปที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐมของนักท่องเที่ยว มีดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 45.9 สถานภาพโสด จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 60.1 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5 เป็นนักเรียน / นักศึกษาจำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 44.1 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครจำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 46.6

ผลการวิเคราะห์ด้านอัตลักษณ์ชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มองอัตลักษณ์ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ คือ คลองมหาสวัสดิ์ จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 รองลงมาคือ สถานที่เที่ยว 5 จุด จำนวน 119 คน คิดเป็น ร้อยละ 30.7 และล่องเรือคลองมหาสวัสดิ์ จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 19.3

อัตลักษณ์ของนาบัว คือ ดอกบัวที่หลากหลายพันธุ์ จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 56.9 รองลงมาคือ ร้านกาแฟนาบัว จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 และชาเกสรบัว จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.9

อัตลักษณ์สวนกล้วยไม้ คือ ดอกกล้วยไม้ที่หลากหลายสายพันธุ์ จำนวน 388 คน คิดเป็น ร้อยละ 100

อัตลักษณ์บ้านศาลาดิน คือ ตลาดน้ำบ้านศาลาดิน จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 55.7 รองลงมาคือ ขนมข้าวตัง จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 44.3

อัตลักษณ์บ้านฟักข้าว คือ ลูกฟักข้าวที่มีสีส้มสวยงาม จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากฟักข้าว จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 40.5 และเพลงแหล่งฟักข้าว จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 11.1

อัตลักษณ์สวนผลไม้ คือ นังรือแต่น จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 51.3 รองลงมาคือ ผลไม้ที่หลากหลายชนิด จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 27.7 และกล้วยทอดอบเนย จำนวน 93 คน คิดเป็น ร้อยละ 24.0

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐมของนักท่องเที่ยว มีดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐมของนักท่องเที่ยว ในภาพรวม นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.61$, $sd. = 0.99$) โดยด้านบุคลากรให้ความสำคัญมากที่สุด ($\bar{x} = 3.76$, $sd. = 0.97$) รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 3.66$, $sd. = 0.97$) ด้านราคาสินค้า ($\bar{x} = 3.65$, $sd. = 0.95$) ด้านกระบวนการ ($\bar{x} = 3.63$, $sd. = 0.97$) ด้านสถานที่ ($\bar{x} = 3.57$, $sd. = 0.92$) ด้านภาพลักษณ์ทางกายภาพ ($\bar{x} = 3.57$, $sd. = 0.98$) และด้านส่งเสริมการตลาด ($\bar{x} = 3.39$, $sd. = 1.17$) ตามลำดับ

ด้านผลิตภัณฑ์ คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ($\bar{x} = 3.74$ $sd. = 0.97$) รองลงมาคือ รสชาติอาหาร ขนม และเครื่องดื่มอร่อย ($\bar{x} = 3.69$ $sd. = 0.86$) และกิจกรรมมีความโดดเด่น เช่น นังรือแต่นชมสวนผลไม้ ฯลฯ ($\bar{x} = 3.68$ $sd. = 0.92$)

ด้านราคาสินค้า คือ ความสะดวกในการชำระเงิน เช่น บัตรเครดิต แสแกนคิวอาร์โค้ด ฯลฯ ($\bar{x} = 3.71$ $sd. = 0.84$) รองลงมาคือ ราคาเหมาะสมกับความคุ้มค่าในการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.65$ $sd. = 0.89$) และติดป้ายราคาบอกอย่างชัดเจน ($\bar{x} = 3.61$ $sd. = 0.91$)

ด้านสถานที่ คือ สามารถค้นหาสถานที่ได้จาก Google map ได้สะดวก ($\bar{x} = 3.65$ sd. = 0.77) รองลงมาคือ ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.59$ sd. = 0.88) และป้ายบอกสถานที่ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์อย่างชัดเจน ($\bar{x} = 3.51$ sd. = 0.78)

ด้านการส่งเสริมการตลาด คือ มีการขายโดยใช้พนักงานขาย ($\bar{x} = 3.54$ sd. = 0.82) รองลงมาคือ มีการโฆษณา / ประชาสัมพันธ์ของสถานที่ท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ ($\bar{x} = 3.50$ sd. = 0.88) และมีส่วนลดตามจำนวนคนของนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.12$ sd. = 0.86)

ด้านบุคลากร คือ ผู้ประกอบการยิ้มแย้มแจ่มใส และสุภาพกับนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.38$ sd. = 0.95) รองลงมาคือ ผู้ประกอบการมีจำนวนพนักงานเพียงพอต่อการให้บริการ ($\bar{x} = 3.75$ sd. = 0.93) และเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของผู้ประกอบการเหมาะสมและสะอาด ($\bar{x} = 3.74$ sd. = 0.97)

ด้านกระบวนการ คือ ขั้นตอนในการจองตั๋วท่องเที่ยว ไม่ยุ่งยาก ($\bar{x} = 3.68$ sd. = 0.82) รองลงมาคือ ความต่อเนื่องในการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.66$ sd. = 0.79) และ การจัดลำดับท่องเที่ยวแต่ละสถานที่ที่เหมาะสม ($\bar{x} = 3.65$ sd. = 0.81)

ด้านภาพลักษณ์ทางกายภาพ คือ บรรยากาศร่มรื่นเหมาะสมแก่การท่องเที่ยว ($\bar{x} = 3.67$ sd. = 0.91) รองลงมาคือ มีจุดรองรับให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป ($\bar{x} = 3.62$ sd. = 0.95) และสถานที่สวยงาม ($\bar{x} = 3.59$ sd. = 0.96)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เสนอแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

จากการศึกษาในส่วนของคุณลักษณะชุมชนและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐมของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ด้านอัตลักษณ์ชุมชน ควรส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ที่โดดเด่น คือ คลองมหาสวัสดิ์ อัตลักษณ์นาบัวที่โดดเด่น คือ ดอกบัวที่หลากหลายพันธุ์ อัตลักษณ์บ้านพักข้าวที่โดดเด่น คือ ลูกพักข้าว อัตลักษณ์สวนกล้วยไม้ที่โดดเด่น คือ ดอกกล้วยไม้ที่หลากหลายพันธุ์ และอัตลักษณ์สวนผลไม้ที่โดดเด่น คือ น้เงาะลิ้นแตง

ด้านผลิตภัณฑ์ ควรส่งเสริมในเรื่องของผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย พัฒนาให้คลองมหาสวัสดิ์มีความสะอาด และสวยงาม

ด้านราคา ควรนำเสนอในเรื่องราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพควรเน้นย้ำ ประชาสัมพันธ์ในเรื่องของความสะดวกในการชำระเงิน เช่น บัตรเครดิต แสแกนคิวอาร์โค้ด ฯลฯ ส่งผลการตัดสินใจมาใช้บริการท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มากที่สุด

ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีแนวทางในการพัฒนาพนักงานขาย หรือ ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ

ด้านบุคลากร ควรมีส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมพนักงานในแต่ละสถานที่ให้ทักษะด้านบริการ (Service Mind) อย่างต่อเนื่องและควรรับพนักงานหรือฝึกหัดยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามา

ด้านกระบวนการ ควรปรับปรุงเรื่องความต่อเนื่องในการล่องเรือ การจอดพักในแต่ละจุดของสถานที่ท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกิจกรรมและเหมาะสมกับเวลา

ด้านภาพลักษณ์ทางกายภาพ ควรนำเสนอภาพบรรยากาศร่มรื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยว สถานที่มีความสวยงาม เหมาะแก่การมาพักผ่อน หรือ ถ่ายรูปและควรมีป้ายบอกทางแต่ละสถานที่อย่างชัดเจน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม ดังนี้

ด้านอัตลักษณ์ชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ มีอัตลักษณ์โดดเด่นชัดเจนในประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิตการทำการเกษตร ภูมิปัญญาชาวบ้าน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น การดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่สร้างความแตกต่างให้กับชุมชนเมื่อเทียบกับชุมชนรอบข้าง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจมาเที่ยวที่ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ดังนั้น เพื่อสร้างแนวทางในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนจึงควรส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ที่โดดเด่น คือ คลองมหาสวัสดิ์ นาบัวที่มีดอกบัวหลากหลายสายพันธุ์ ผลิตภัณฑ์จากฟักข้าว สวนกล้วยไม้หลากหลายพันธุ์ และกิจกรรมนั่งรถอีแต่นชมสวนผลไม้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ ทวีศรี (2560) ทำการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ชุมชน แนวคิดและการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยหลักพุทธสันติวิธีของเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า อัตลักษณ์ของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเมืองท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หากชุมชนใดไม่มีอัตลักษณ์ ก็จะไม่มีความโดดเด่น ความน่าสนใจ ที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม ซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเชียงคานเรื่องการดักบาตรข้าวเหนียวนั้นมีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบสำคัญที่ทำการขับเคลื่อนกิจกรรม ได้แก่ อัตลักษณ์ชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญา การมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการ สอดคล้องกับแนวคิดของณัฐพัชร มณีโรจน์ (2560) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจ เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน

ล้วนเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว มุ่งสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าผู้ชม 3) องค์กรชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญา จัดตั้งกลุ่มในชุมชนที่เข้มแข็ง ประสานงานกันอย่างเป็นระบบ มีความเข้าใจอันดีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมแบบร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ 5) สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งต่างๆ มีไว้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้ด้วยความสะดวกสบาย ได้แก่ บริการขนส่ง และการเดินทาง หอพัก น้ำสาธารณะ ที่พัก 6) การจัดการอย่างยั่งยืน 7) สร้างการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ใช้ชีวิตเช่นเดียวกับสมาชิกในชุมชน และ 8) พัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชน การท่องเที่ยวต้องสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทิน อินทุพัฒน์ (2562) ทำการศึกษาเรื่องศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชน อ่างเก็บน้ำลำพอก จังหวัดสุรินทร์ พบว่า องค์ประกอบสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอ่างเก็บน้ำลำพอก จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ 1) ลักษณะเฉพาะของชุมชน 2) กลุ่มเครือข่ายความร่วมมือ 3) การเพิ่มขีดความสามารถ การท่องเที่ยวชุมชน 4) การกำหนดแผนแม่บทและ แผนปฏิบัติการท่องเที่ยว และ 5) กระบวนการ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐมของนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐมของนักท่องเที่ยว ในภาพรวม นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญอยู่ระดับมาก โดยด้านบุคลากรให้ความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคาสินค้า อาจเป็นเพราะทั้งสามส่วนนี้เป็นภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวคาดหวังที่จะได้รับจากการมาเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่มีความเป็นท้องถิ่น ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานคร ยังมีความเป็นไทย ผู้คนมีอัธยาศัยดี มีความเป็นกันเอง ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายก็เป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่ผลิตขึ้นเอง มีความเป็นเอกลักษณ์ และราคาไม่แพง รวมไปถึงชุมชนมีความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ ตามที่คาดหวังไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสร้อยธร สนิทพันธุ์ และโชคชัย สุเวชวัฒนกุล (2564) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่จูงใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวที่ ตลาดท่านา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคลากร (People) อยู่ในระดับสูงที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ กระแจะเจิม และปริญญา บรรจงมณี (2561) ทำการศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในภาพรวมอยู่ระดับมาก โดยด้านบุคลากร ให้ความสำคัญอยู่ในระดับสูงที่สุด

แนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

ด้านผลิตภัณฑ์ ควรส่งเสริมในเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย และควรพัฒนาให้คลองมหาสวัสดิ์มีความสะอาด และสวยงาม สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541) ที่กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยแรกที่แสดงว่ากิจการพร้อมจะทำธุรกิจ และผลิตภัณฑ์ควรจะต้องตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ซึ่งความหลากหลายของผลิตภัณฑ์จะสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายกลุ่ม

ด้านราคา ควรเน้นย้ำประชาสัมพันธ์ในเรื่องของความสะดวกในการชำระเงิน เช่น บัตรเครดิต แสแกนคิวอาร์โค้ด ฯลฯ สอดคล้องกับแนวคิดของ สนธยา พลศรี (2547) ที่กล่าวว่า ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สถานประกอบการจึงต้องพัฒนา และนำเทคโนโลยีมาใช้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และควรนำเสนอในเรื่องราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพ สอดคล้องกับชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2546) ที่กล่าวว่า ราคามีผลเป็นอย่างมากต่อการตัดสินใจซื้อบริการของลูกค้าและราคาของการบริการเป็นปัจจัยสำคัญในการบอกถึงคุณภาพที่จะได้รับ หากตั้งราคาสูงลูกค้าจะหวังว่าคุณภาพในการบริการน่าจะสูงตามไปด้วยในทางตรงกันข้ามหากตั้งราคาต่ำลูกค้ามักจะคิดว่าจะได้รับบริการที่มีคุณภาพต่ำตามไปด้วย

ด้านสถานที่ พบข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน คือ สามารถค้นหาสถานที่ตั้งจาก Google map ได้สะดวก ทั้งนี้ยังพบว่า สถานที่ตั้งของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ มาง่ายไม่ซับซ้อน ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจมาใช้บริการท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ โดยนักท่องเที่ยวศึกษาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และสถานที่ตั้งจากอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์/โซเชียล

ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีแนวทางในการพัฒนาพนักงานขาย หรือ ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เพราะผู้ให้บริการทั้งหลายเหล่านั้นมีผลต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มากที่สุด พิจารณาคัดเลือกพนักงานที่มีใจรักบริการ มีความเต็มใจ จริงใจ และทนต่ออารมณ์ของผู้มารับบริการ ที่เรียกร้องความต้องการมากได้ พนักงานต้องมีความสามารถ มีทัศนคติที่สามารถตอบสนองต่อผู้ให้บริการ มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และสามารถสร้างค่านิยมให้กับองค์กร

ด้านบุคลากร ควรมีส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมพนักงานในแต่ละสถานที่ให้ทักษะด้านบริการ (Service Mind) อย่างต่อเนื่อง เพราะผู้ประกอบการยิ้มแย้มแจ่มใส และสุภาพกับนักท่องเที่ยว และควรรับพนักงานหรือฝึกหัดยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามา พนักงานประเภทนี้จะเผชิญหน้ากับลูกค้าคนแรกในการมาติดต่อกัน ดังนั้นองค์กรแต่ละองค์กรจะต้อง

พิจารณาคัดเลือกพนักงานที่มีใจรักบริการ มีความเต็มใจ จริงใจ และทนต่ออารมณ์ของผู้มารับบริการ ที่เรียกร้องความต้องการมากได้

ด้านกระบวนการ พบว่าขั้นตอนในการจองตั๋วท่องเที่ยว ไม่ยุ่งยาก ส่งผลต่อการตัดสินใจ มาใช้บริการท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มากที่สุด แต่ควรปรับปรุงเรื่องความต่อเนื่องในการ จองเรือ การจอดพักในแต่ละจุดของสถานที่ท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกิจกรรมและเหมาะสมกับเวลา ขั้นตอนกระบวนการเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีการและงานปฏิบัติในการให้บริการ ที่นำเสนอให้กับผู้ใช้บริการเพื่อมอบการให้บริการอย่างถูกต้องรวดเร็วและทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความ ประทับใจ

ด้านภาพลักษณ์ทางกายภาพ ควรนำเสนอภาพบรรยากาศร่มรื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยว สถานที่มีความสวยงาม เหมาะแก่การมาพักผ่อน หรือ ถ่ายรูป และควรมีป้ายบอกทางแต่ละสถานที่ อย่างชัดเจน เป็นการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพให้กับลูกค้า โดยพยายามสร้างคุณภาพ โดยรวมทั้งทางด้านกายภาพและรูปแบบการให้บริการเพื่อการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า ไม่ว่าจะเป็น ด้านการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย การเจรจาต้องสุภาพอ่อนโยนและการให้บริการที่รวดเร็ว หรือ ผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ลูกค้าควรได้รับ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อาคารของธุรกิจบริการ เครื่องมือและอุปกรณ์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องเอทีเอ็ม เคาน์เตอร์ให้บริการ การตกแต่ง สถานที่ ลือบบี่ ลานจอดรถ สวน ห้องน้ำ การตกแต่ง ป้ายประชาสัมพันธ์ แบบฟอร์มต่าง ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ลูกค้าใช้เป็นเครื่องหมายแทนคุณภาพของการให้บริการ กล่าวคือ ลูกค้าจะต้องอาศัย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นปัจจัยหนึ่งในการเลือกใช้บริการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ในภาคของประชาชน มีความ เข้มแข็งพอสมควร แต่ควรมีองค์กร/กลไกจากภาครัฐด้านท่องเที่ยวของชุมชนโดยตรง เพื่อช่วยในการ ขับเคลื่อน หรือ วางกลยุทธ์การตลาด การประชาสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานจากส่วนกลาง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หรือในพื้นที่ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด นครปฐม หรือ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ หรือ ภาคเอกชน เข้ามาสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีกระบวนการทำงานแบบปรึกษาหารือ ทั้งนี้ นอกจาก ตัวแทนทุกภาคส่วนแล้ว ควรจะต้องมีผู้อาวุโส หรือผู้ที่เป็นที่เคารพต่อคนในชุมชน มาเป็น คณะกรรมการด้วย เช่น เจ้าอาวาสวัดสุวรรณาราม

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ

1. ด้านงบประมาณ ควรจะต้องมีการจัดหางบประมาณ เพื่อที่จะสนับสนุน พัฒนาและ ต่อ ยอด ด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยว

2. ควรนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนการประชาสัมพันธ์และพัฒนากลยุทธ์การตลาด ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อให้ผู้ประกอบการในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น และทำให้การท่องเที่ยวโดยอัตลักษณ์ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

1. ศึกษาวิจัยรูปแบบการทำการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้กับชุมชน พร้อมการประเมินผลเป็นระยะ และหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2. ควรพัฒนาและทำตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม กับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมถึงการวิพากษ์โมเดลองค์ประกอบ หรือเปรียบเทียบองค์ประกอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- Chaoprasert, C. (2003). *Kāntalāṭ boṭikaṇ*. [Service Marketing]. Bangkok: Se-Education.
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2546). *การตลาดบริการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- Intanupat, N. (2019). Sakkayaphap chumchon phua kanchatkan thongthiao doi chumchon korani suksa chumchon 'angkepnam lam phok changwat Surin. [The Potential of Lam Phok Community in Managing Community-based Tourism of the Lam Phok Surin Province]. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 39(2), 61-73.
- นันทนลิน อินทพัฒน์. (2562). ศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนอ่างเก็บน้ำลำพอก จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 39(2), 61-73.
- Krajerjerm, P. & Bunjongmanee, P. (2018). Suān prasom thāngkān talāt thī mī phon to kātatsinchai thongthiao tambon paknam pran 'amphoe pran buri changwat Prachuap Khiri Khan [The Marketing Mix Effect to the Tourism Decision at Paknampran, Pran Buri, Prachuap Khiri Khan Province]. *Academic Journal of Phetchaburi Rajabhat University*, 8(1), 8-12.
- ปาริชาติ กระแจะเจิม และปริญญญา บรรจงมณี. (2561). ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 8(1), 8-12.

- Leekitwattana, P. (2017). *Withikān wichai thāngkān suksā*. [Research Methodology for Education]. Bangkok: Faculty of Industrial Education and Technology, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.
- พรณิ ลีกิจวัฒน์. (2558). *วิธีการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- Maneerot, N. (2018). *Kānchatkān thōṅgthīeo dōi chumchon*. [Community based tourism management]. *International Thai Tourism Journal*. 13(2), 25-45.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*, 13(2), 25-45.
- Narasotsai, M. (2019). *Sathiti nakthōṅgthīeo 2562* [Tourism Statistics 2019]. Nakhon Pathom: Community Enterprise, Agricultural Tourism, Cruising along the Maha Sawat Canal.
- มนูญ นราสดี. (2562). *สถิตินักท่องเที่ยว ปี 2562*. นครปฐม: วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์.
- Nimitrwanich, W., Thitayano, D. P. & Thontiravong, B. (2017). *Næothāṅg kān scēmsāṅ 'attalak chumchon santisuk phūā kānthōṅgthīeo yāṅ yangyūn tām lak phut santiwithī : kōṛanī suksā chumchon khloṅg mahā sawat chāngwat Nakhōn Pathom*. [The Guidelines of Enhancing the Identity of a Peaceful Community for Sustainable Tourism by Buddhist Peaceful Means: a Case Study of Klong Mahasawat Community, Nakhon Pathom Province]. *Journal of MCU Peace Studies*. 5(Sp1).
- วิบูลย์ นิเมตวานิช, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ และบรรพต ต้นธีรวงศ์. (2560). แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชนสันติสุขเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนคลองมหาสวัสดิ์จังหวัดนครปฐม. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(ฉบับพิเศษ)
- PhonSri, S. (2004). *Thritsadi lāe lakkaṅ phatthana chumchon*. [Theories and Principles of Community Development (5th ed.)]. Bangkok: Odion Store Ltd..
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์ จำกัด.
- Sanitpun, S. & Suvetwatanakul, C. (2021). *Patchai sūan prasom thāngkān talat thī chūṅgchāi nakthōṅgthīeo hai dōenthāṅ mā thōṅgthīeo thī talat thā nā*

nakhōṅchaisī ṅchangwat Nakhōṅ Pathom. [Mixed Marketing Factors Motivating Tourists to Travel to Tha Na Market, Nakhon Chai Si District, Nakhon Pathom Province]. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 13(1), 110-125.

สร้อยธร สนิทพันธุ์ และโชคชัย สุเวชวัฒนกุล. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่จูงใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวที่ ตลาดท่านา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 13(1), 110-125.

Tourism Authority of Thailand. (2017). *Kāṅ prachum phūā prachāsamphan læ radom khwāmkhithen : khroṅkāṅ suksā phūā kamnot rūpbæp kānthōṅghīeo choēṅ ‘anurak*. [Conference for Public Relations and Brainstorming: a Study Project to Define Ecotourism Models]. Bangkok: Author.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *การประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์และระดมความคิดเห็น: โครงการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

Twichasri, V. (2017). ‘Attalak chumchon : næokhit læ kāṅchatkāṅ phūā kānthōṅghīeo yāṅ yangyūn doī lak phut santiwithī khōṅg thetsabāṅ tambon chiāṅ khāṅ ṅchangwat loē. [Identity of Community: Concept and Management for Sustainable Tourism by Buddhist Peaceful Means of Chiangkhan Municipality, Lei Province]. *Journal of Arts Management*, 1(2), 63-74.

วีไลวรรณ ทวีศรี. (2560). อัตลักษณ์ชุมชน : แนวคิดและการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยหลักพุทธสันติวิธีของเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารศิลปการจัดการ*, 1(2), 63-74.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.